

UOT 371

Nübar Əhmədali qızı İsaçada
fəlsəfə doktoru proqramı üzrə doktorant
Azərbaycan Turizm və Menecment Universiteti
Orcid kod: 0000-0002-4591-9083

TƏHSİLİN DİSTANT FORMADA SƏMƏRƏLİ HƏYATA KEÇİRİLMƏSİ ÜÇÜN VACİB OLAN ŞƏRTLƏR: STRATEGİYALAR VƏ TEXNOLOGİYALAR

Нюбар Ахмедали гызы Исазаде
докторант по программе доктора философии
Азербайджанский Университет Туризма и Менеджмента

ВАЖНЫЕ УСЛОВИЯ ЭФФЕКТИВНОЙ РЕАЛИЗАЦИИ ДИСТАНЦИОННОГО ОБРАЗОВАНИЯ: СТРАТЕГИИ И ТЕХНОЛОГИИ

Nubar Ahmadali Isazade
doctorial student in the program of doctor of philosophy
Azerbaijan University of Tourism and Management

IMPORTANT CONDITIONS FOR EFFECTIVE IMPLEMENTATION OF DISTANCE EDUCATION: STRATEGIES AND TECHNOLOGIES

Xülasə. Son illər sadəcə ölkəmizdə deyil, dünyanın hər yerində distant təhsillə bağlı islahatlar aparılır, təhsilin fəlsəfəsinə, müəllimə və təhsil müəssisələrinin funksiyalarına dair müxtəlif yanaşmalar müzakirə edilir. Belə ki, əvvəllər tələbələrə peşə və ixtisas biliklərini öyrədən və bəzi akademik biliklərin verildiyi bir qurum olaraq qəbul edilən ali təhsil müəssisələrindən cəmiyyətin gözləntiləri bu gün daha fərqli və yüksəkdir. Bu gün cəmiyyət müəllimlərdən tədris edəcəkləri fənlərə dair məqbul biliklərə malik olma, öyrətmə bacarıqları və necə öyrədəcəklərinə dair müasir təcrübəyə və peşəkarlığa sahib olmalarını gözləyir.

Açar sözlər: idarəetmə, distant təlim, texnologiyalar, keyfiyyət

Резюме. В последние годы не только в нашей стране, но и во всем мире проводятся образовательные реформы, обсуждаются разные подходы к философии образования, учителям и функциям учебных заведений. Итак, ожидания общества от вуза, который ранее воспринимался как учреждение, обучающее студентов специально-профессиональным знаниям и дающее некоторые академические знания, сегодня иные и более высокие. Сегодня общество ожидает, что учителя должны обладать широкими знаниями по предметам, которые они преподают, педагогическими навыками, современным опытом и профессионализмом в преподавании.

Ключевые слова: управление, дистанционное обучение, технологии, качество

Summary. In recent years, educational reforms have been carried out not only in our country, but all over the world, different approaches to the philosophy of education, teachers and the functions of educational institutions are being discussed. So, society's expectations from higher education institutions, which were previously perceived as an institution that taught students vocational and professional knowledge and imparted some academic knowledge, are different and higher today. Society today expects teachers to have reasonable knowledge of the subjects they teach, teaching skills, and up-to-date experience and professionalism in how to teach.

Key words: management, distance learning, technologies, quality

Araşdırmalar göstərir ki, müəllimlər onların tələblərini tam olaraq qarşılıdır. Bunun səbəblərindən biri müəllim hazırlayan qurumların

bazarın tələblərini ödəməkdə çətinlik çəkməsinədir. Ölkəmizdə səriştəli müəllim hazırlığına təsir edən əsas amillər sırasında müəllimlik peşəsinin nüfuzu və statusunu, tələbələrin motivasiyası və hazırlıq səviyyələrini, keyfiyyətli müəllim, iddialı təhsil proqramı, təhsil proqramının keyfiyyətli tətbiqi, müasir tələblərə uyğun maddi-texniki bazanın mövcudluğu və səmərəli istifadəsi ilə yanaşı, ali məktəb müəllimlərinin distant təhsildən istifadə bacarıqlarının keyfiyyəti ilə əlaqədar faktorları göstərmək mümkündür.

Peşəkar müəllim hazırlamaq üçün ali təhsil müəssisələri peşəkar heyətə, kollektivə sahib olmalı və ya sahib olduğu kollektivin peşəkar inkişafını təmin etməlidir. Çünki distant təhsildən səmərəli istifadə etməyi bacarmayan ali məktəb müəllimi tələbələrdə distant təhsildən istifadə bacarıqlarını formalaşdırma bilməz, distant təhsildən istifadə bacarığı olmayan bir tələbədən gələcəkdə “peşəkar müəllim” olması gözlənilə bilməz.

Distant təhsildən istifadə, hər şeydən əvvəl, müasir və dinamik cəmiyyətin ehtiyaclarını qarşılamaq, qloballaşan dünyanın tələblərinə uyğunlaşmaq üçün davamlı təkmilləşmələrə və inkişafa açıq olmalıdır. Distant təhsildən istifadə ali məktəb müəllimlərinə ola biləcəklərinin ən yaxşısı olmaqda kömək edir, öz üzərində işləməyi, dünya təcrübəsinə bələd olmağı öyrədir. Eyni zamanda, açıq, əldə edilə bilən ümumi və xüsusi hədəflərin təyin olunması, ölçülə bilən təlim nəticələrinin aydın təsviri distant təhsildən istifadənin ən vacib xüsusiyyətlərindəndir. Pedaqoji kadr hazırlayan ali məktəb müəllimlərinin distant təhsildən məqsədyönlü istifadənin yol və vasitələrinin öyrənilməsi bu cəhətdən olduqca aktual bir problemdir (6).

Son illər ali məktəblərdə müəllimlərin tədris zamanı informasiya kommunikasiya texnologiyalarından istifadəsinə xüsusi önəm verilir. Çünki müasir dövrdə distant təhsilin inkişafı hər bir dövlətin intellektual və elmi potensialının vacib göstəricilərindən birinə çevrilib. Bu gün ali məktəblərdə tədris olunan dərslərin keyfiyyət göstəricilərini artırmaq məqsədilə distant təhsili pedaqoji prosesə tətbiq etmək artıq zəruri bir məsələyə çevrilmişdir. Ali təhsil sistemində distant təhsil infrastrukturunun formalaşdırılması, distant təhsilin tətbiqinin dünya standartları səviyyəsinə çatdırılması ölkəmizdə də prioritet istiqamətlərdəndir. Bu baxımdan təhsilin infor-

masiyalaşdırılması üçün avadanlıqların təşkili, elektron resursların yaradılması və pedaqoji heyətin istifadəsinə verilməsi, bir sözlə, ali məktəblərin elektron təhsil sistemində işləyə bilməsi üçün hər cür şəraitin yaradılmasına çalışılır. Amma bütün bunlar sistemin işləməsi üçün yetərli deyildir. Ali təhsil sisteminin əsas aparıcı qüvvəsi tədris edənlərdir. Professor-müəllim heyətinin bu sahədə kifayət qədər bacarıq və qabiliyyətləri olmadan bu sistemin işləməsi çox çətin olar.

Həç təsadüfi deyil ki, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 24 oktyabr 2013-cü il tarixli Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasında təhsilin inkişafı üzrə Dövlət Strategiyası”nda da səriştəli müəllim, qabaqcıl texnologiyalara əsaslanan infrastruktura malik təhsil sisteminin yaradılması xüsusi vurğulanır və bunun üçün göstərilən beş mühüm hədəfdən ikinci strateji istiqamət “Təhsil sahəsində insan resurslarının müasirləşdirilməsini nəzərdə tutur. Bu istiqamət innovativ təlim metodlarını tətbiq edən, təhsilin məzmununun səmərəli mənimsənilməsinə təmin edən səriştəli təhsilverənin formalaşdırılmasına xidmət edir və özündə təhsilverənlərin peşəkarlığının yüksəldilməsi, təhsil alanların nailiyyətlərinin qiymətləndirilməsi üzrə yeni sistemlərin qurulmasını, təhsilalanların istedadının aşkar olunması və inkişafı ilə bağlıdır”(42). Bu cəhətdən də seçdiyimiz mövzu olduqca aktual bir problemə həsr edilmişdir.

Ali məktəbin tədris prosesində tətbiq etməyə çalışdığı innovasiya layihələri istiqamətlərindən biri də təlimdə müasir informasiya texnologiyalarından və elektron təhsil resurslarından istifadədir. Müasir cəmiyyətin ali məktəb müəllimi ECDL (European Computer Driving Licence) tələbatını ödəməlidir. Yəni kompüter savadlılığı günün tələbidir. Kompüter savadlılığı informasiya “xaosundan” çıxmağın ən önəmli köməkçisidir, yeniləşən texnologiya ilə bütünləşmək insanı irəli aparır, intellektual səviyyəni artırır, inkişaf etdirir.

Hazırkı dövrdə ali məktəblərin auditoriyalarının kifayət qədər kompüter, rəqəmli foto və video kameraları, elektron lövhələri ilə təmin olunmasına baxmayaraq, hər bir ali məktəb müəllimindən bu texniki vasitələrdən istifadə üçün uyğun bilik və bacarıqların formalaşdırılması tələb edilir. Özü də qeyd etmək lazımdır ki, müvafiq cihazlarla işləmək üçün praktiki

vərmiş və bacarıqların formalaşdırılması daha önəmlidir. Yəni, kompüter və multimediyaya layihələrindən istifadənin yalnız nəzəri əsasları deyil, həm də praktik tətbiqi vacibdir. Bunu cəmiyyət həyatının bütün sahələrinin kompüterləşdirilməsi və informasiyalaşdırılması tələb edir.

Müasir dövrdə ali təhsil müəssisələrimizdə Avropa və dünya təhsil sisteminə inteqrasiyada “2009-2013-cü illərdə Azərbaycan Respublikasının ali təhsil sistemində islahatlar üzrə Dövlət Proqramı” həyata keçirilir.

Bu proqramın qəbulundan öncə “Azərbaycan Respublikasında fasiləsiz pedaqoji təhsil, müəllim hazırlığının konsepsiya və strategiyası”, 2008-2015-ci illər üçün bu strategiyanın icrası ilə əlaqədar müvafiq tədbirlər planı hazırlanmışdır. Strategiya və tədbirlər planına müvafiq olaraq təhsilin informatlaşması istiqamətində kadr hazırlığında kommunikasiya texnologiyalarının yeni təlim üsulları və texnologiyalarının tətbiqi, tələbələrin biliyinin cari və yekun qiymətləndirilməsi üzrə yeni üsulların, texnologiyaların, distant təhsil vasitələrinin tətbiqi, təhsil müəssisələrində distant təhsil formasının tətbiqi, ali təhsil müəssisələrinin kompüterləşdirilməsi, elektron təhsilin həyata keçirilməsi kimi tədbirlər nəzərdə tutulmuşdur (1).

Bütün bunlar ali təhsil müəssisələrində fənlərin tədrisinin distant təhsil vasitələrinin köməyi ilə həyata keçirilməsi zərurətini doğurur. Belə ki, hər hansı fənn olursa olsun, informasiya əsas fundamental ilk məhsul olaraq qəbul edilir və distant təhsildən istifadə sayəsində onun təkmilləşdirilərək yeni bir informasiya şəklində təqdim olunması baş verir. Bu prosesin effektiv alınması müəllimdən bacarıq və bilik tələb edir. Belə ki, müəllim multimedia vasitələrinin tətbiqi vasitəsilə tələbələrə ilk məlumatları elə çatdırır ki, bu onlarda böyük maraq yaradır və daha sonra isə bu anlayışın törəmə anlayışlarının alınma prosesini elə təqdim edir ki, yaranan yeni anlayış mənə və mahiyyətə tam başa düşülən olsun. Bu zaman müəllim kompüterdən istifadə edə bilər ki, bu da tələbələrin maraq və diqqətinin cəlb edilməsinə yönəlir. Bu zaman kompüter müəllimin köməkçisinə çevrilir.

Məhz buna görə də ali məktəb müəllimləri tək tədris etdikləri fənn, pedaqogika və psixologiyaya sahəsində deyil, həm də informasiya sahəsində öz bilik və təcrübələrini artırmalı olur. Müasir dövrün ali məktəb müəllimi konkret öyrətdikləri fənnin struktur məzmununa və məqsədinə müvafiq, tələbələrin individual xüsusiyyətlərini nəzərə alan, onların hərtərəfli inkişafını mümkün edən texnologiyaları seçib tətbiq etməlidirlər (5).

Təlim prosesində istifadə olunan istənilən texnoloji alət müəllimi və dərsləyi əvəz etmir, lakin pedaqoji prosesin gedişatını fundamental surətdə dəyişir. Məhz informasiya kommunikasiya vasitələri ilə dərslin məzmununu şərh etməklə deyil, həm danışılıb, həm də göstərilməklə tələbələrin yaddaşına həkk edilir. Odur ki, əldə etdiyi biliklərlə kifayətlənməyib, daim öz üzərində işləyən yaradıcı novator müəllimlər ali məktəblərə cəlb edilməlidir.

Problemin aktuallığı. Bu məqalənin aktuallığı ondan ibarətdir ki, distant təhsil son illərin ən geniş yayılmış mövzularından biri kimi bir çox yeni ədəbiyyatlarda işıqlandırılmışdır.

Problemin elmi yeniliyi. Bu mövzuda geniş araşdırmalar aparılmış və bu tədqiqatlar məqalədə öz əksini tapmışdır.

Problemin tətbiqi əhəmiyyəti. Bir çox pedaqoqlar və elm xadimləri, elm sahəsində çalışan şəxslər distant təhsil ilə bağlı tədqiqatlarında bu materialdan istifadə edə bilərlər.

Ədəbiyyat:

1. Talibov, Y. Pedaqogika. / Y. Talibov, Ə. Ağayev, A. Eminov, -Bakı: Adiloğlu, 2003.
2. “Təhsil haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu. -Bakı: Hüquq ədəbiyyatı, -2010, -80 s.
3. Təlimdə yeni metodlardan istifadə. Metodik tövsiyə. -Bakı, 2003, -51 s.
4. Təhsildə informasiya və kommunikasiya texnologiyalarının tətbiqi üzrə (istifadə üzrə) Konsepsiya. 13.10.2007.
5. Veysova, Z. Fəal (interaktiv) təlim. Müəllimlər üçün vəsait. / Z. Veysova -Bakı: Unisef, -2007, -150 s.
6. Zeynalov Z. Müəllim pedaqoji prosesin idarəedicisi və təşkilatçısıdır. // Fizika, riyaziyyat, informatika tədrisi. -Bakı, -2003, № 4

E-mail: nubar2017@list.ru

Rəyçilər: ped.ü.fəls.dok., dos. N.L. Axundov,
ped.ü.fəls.dok., F.T. Xudiyeva

Redaksiyaya daxil olub: 01.02.2023.